

Godståget tog Marys ben

Hundratusentals centralamerikaner försöker årligen ta sig illegalt till USA via Mexiko. För tusentals har resan slutat med att de lemlästas av tåget "La Bestia", Besten, och sedan deporterats tillbaka till sina hemländer. Där väntar en hårdare tillvaro än den de lämnade.

Text: Bengt Sigvardsson | Bild: Jesper Klemmedsson | [Prenumerera](#) | Artikel i SocialPolitik nr 3 2016

Mary halkade och föll av tåget.

Ett par mil nordväst om Honduras huvudstad Tegucigalpa ligger byn Zambrano. Dess smala grusvägar kantas av slitna enplanshus med färgglada fasader. I ett av dem bor 41-åriga fembarnsmamman Mary Isabel Salgado Pérez med två av sina barn och ett barnbarn.

– Vi har bott här i två månader. Tidigare bodde vi i Tegucigalpa men fick fly hit efter att ha mordhotats, berättar hon.

Mary sitter i rullstol. Båda hennes ben har amputerats. Hon är en av tusentals centralamerikaner som har lemlästats när de försökt ta sig illegalt till USA. Årligen beger sig hundratusentals människor från Honduras, El Salvador, Guatemala och delar av Mexiko ut på den farliga färden. Mer än hälften av dem flyr hot, terror och våld från kriminella gäng. Andra, som Mary, drivs på flykt av fattigdom.

– I början av 2007 miste jag mitt jobb som vakt på ett labb. Det var omöjligt att hitta nytt arbete. Jag beslöt mig för att resa till USA för att arbeta och tjäna pengar i fyra – fem år och sedan återvända för att ge mina barn en bra framtid, säger hon.

Mary tog sig med buss genom Guatemala och sedan till fots in i Mexiko. Därifrån tar de flesta sig norrut genom att tjuvåka på godstågen som har fått det kollektiva namnet La Bestia eller Besten. Efter cirka två månaders strapatser hoppade Mary på det fjärde godståget under resan. På vagnarnas tak satt hundratal andra migranter.

– Regnet öste ned. Någon skrek att migrantpolisen skulle stoppa tåget. Folk fick panik och hoppade av i farten. När jag reste mig upp så halkade jag och föll av tåget, säger Mary. Hennes nästa minne är att en man drog upp henne på banvallen.

– Jag försökte prata med honom, men han var helt stum av chock och stirrade på mina ben. Då såg jag att mina smalben var totalt söndermosade. Tåget hade kört över dem, men jag kände ingen smärta, berättar Mary.

En ambulans var på plats efter fem minuter.

– Då kom smärtan och den var fruktansvärd. Det kändes som om hela mitt liv rasade samman, säger Mary.

Hon fördes till ett mexikanskt sjukhus där hennes ben amputerades. Efter fyra veckor skickades hon tillbaka till Honduras i buss. Personer som har fått funktionsnedsättningar genom olyckor har inte rätt till ekonomiskt stöd. Endast fast anställda som täcks av försäkringar kan få pension. Mary fick leva på vänner.

– Jag mådde fruktansvärt dåligt när jag kom hem och fick alkoholproblem. Det var först när jag började gå i kyrkan, efter ett år, som jag accepterade vad som hade hänt och slutade dricka, säger hon.

Organisationen CONAMIREDIS-PMH bistod med en rullstol via Internationella Rödakorskommittén (ICRC). En tidningskoncern skänkte ett par benproteser.

– Men jag har aldrig gått på fysioterapi och kan därför inte använda proteserna, säger hon.

Mary försörjde sin familj på att sälja sötsaker utanför sin bostad fram tills för cirka ett år sedan då hon startade en håll-i-väggen-kycklingrestaurang för lånade pengar. Affärerna gick bra, men restaurangen låg i ett område där två rivaliserande gäng slogs om kontrollen.

– Det ena gänget brukade köpa mat av mig. Det upprörde det andra gänget som hotade att döda mig och mina barn om jag inte stängde restaurangen, säger hon.

Gängvåldet i Honduras och El Salvador har lett till att länderna har världens högsta mordstatistik. År 2015 mördades 5039 i Honduras, vilket är en minskning från "rekordåret" 2012 då det gick 90 mord per 100 000 invånare. Mary flydde med sina barn till Zambrano där hon öppnade sin restaurang igen i ett träskjul.

– Affärerna går inte lika bra här, men vi känner oss trygga, säger hon.

Mary är president i en självhjälpsgrupp bestående av 300 personer som har fått funktionshinder i olyckor på väg mot USA. Gruppen håller bland annat föreläsningar på skolor om farorna med att ta sig till USA illegalt. Själv har hon inte gett upp hoppet om att resa dit.

– Om jag får chansen så reser jag dit, men inte illegalt, säger hon.

En timmes bilfärd bort ligger Tegucigalpa omgivet av skogsklädda berg. Staden är ett virrvarr av muromgärdade villakvarter, slitna radhusområden och kåkstäder. I centrum

reser sig mäktiga katedraler och förfallna kolonialbyggnader. Smala folkfyllda gator flankeras av affärer och restauranger. Efter mörkrets inbrott lyser dock människor med sin frånvaro. Den höga kriminaliteten gör det livsfarligt att gå ut. På ett köpcenter träffar vi 23-årige Marcos Alexander Oliva som har försökt ta sig till USA två gånger, senast 2013.

– Jag hade kommit halvvägs mot USA i Mexiko och försökte kasta mig på ett godståg i farten. Jag misslyckades och mina ben hamnade under tåget, säger han.

Marcos försökte kasta sig på ett tåg i farten.

Även Marcos fick sina ben amputerade på ett mexikanskt sjukhus och deporterades sedan till Honduras. Trots att landet ratificerade FN-konventionen om rättigheter för människor med funktionsnedsättningar (UNCRPD) 2008 har Marcos inte fått något stöd av staten. ICRC försåg honom med proteser. Han fick fysioterapi, kryckor och psykologiskt stöd hos en frivilligorganisation. Han spenderar mesta tiden inomhus.

– Det är mycket svårt att röra sig ute. Ingenting är anpassat. Trottoarerna är dåligt underhållna, det finns inga ramper och ytterst få byggnader är tillgängliga, säger Marcos.

Han får därmed oftast ta taxi.

– Inga bussar är anpassade och chaufförerna visar inte respekt för människor med funktionsnedsättningar, säger Marcos.

Han pluggar ekonomi och tar sin examen 2017. Han hoppas på att få arbete efteråt, men arbetslösheten bland personer med funktionsnedsättningar ligger på cirka 80 procent.

– Det absolut viktigaste är att regeringen gör det lättare för oss att få arbete genom lagstiftning, säger han.

I utkanterna av Tegucigalpa ligger CONAMIREDIS-PMH:s högkvarter. Det är landets enda organisation för migranter som har fått personskador under deras försök att ta sig till USA. Dess koordinator, Karen Lizeth Núñez, berättar att de flesta skadas i Mexiko, vanligen i olyckor på tågen.

– En del har blivit skadade när gäng rånar dem och sedan kastar av dem från tågen, säger hon.

Andra har skadats i bil- och bussolyckor. Vissa har skjutits eller misshandlats av ligor.

– Vården är ofta dålig på statliga sjukhus i Mexiko. Ibland är amputationer inte nödvändiga, men läkarna utför dem ändå eftersom det är enklast så. Många återvänder hem med svåra infektioner, säger Karen.

CONAMIREDIS-PMH grundades 2009 och koordinerar sitt arbete med ICRC. Man möter upp migranter med personskador när de återvänder till Honduras, ger stöd, hjälpmedel och har två fysioterapicenters. Organisationen lobbar även för att regeringen ska avsätta en större del av statsbudgeten till personer med funktionsnedsättning.

– I de få fall som myndigheterna bekostar till exempel rullstolar så är de av dålig kvalitet och avsedda för äldre, inte funktionshindrade. De brukar gå sönder efter två veckor, säger Karen.

Karen stöder de skadade.

Sedan organisationen grundades har man registrerat 450 hemskickade migranter med personskador. Siffrorna är troligen bara toppen av ett isberg.

– Många tar inte kontakt med oss. En del vet inte att vi finns, andra mår så psykiskt dåligt att de inte vill ha hjälp, säger Karen.

Vissa stannar i landet där olyckan skedde. Ibland för att de inte kan återbetala pengar som de lånat till resan, men framförallt för att de inte vill belasta sina familjer ekonomiskt.

– De som kommer hem och startar egen verksamhet löper stor risk att utpressas av gäng, säger Karen.

Gängen kräver en del av vinsten på all verksamhet som drivs i områden under deras kontroll. Karen berättar att personer med funktionsnedsättningar är extra utsatta. Gängen tvingar ofta dem att smuggla droger mellan olika stadsdelar eftersom de sällan visiteras av polisen. De som vägrar hotas med döden. Karen berättar om en rullstolsburen man som fick sitt hus beskjutet efter att han vägrat långa knark åt ett gäng.

– Två av hans barn, sex och elva år gamla, skottskaades,

säger Karen.

Victor ställde upp i kongressvalet.

Många poliser är korrumperade och samarbetar med gängen, något som en småbarnsmor som har fått båda benen amputerade fick erfara.

– Hon blev misshandlad av polisen när hon anmälde ett gäng. Nu lever hon under konstant hot och tvingas ge logi åt gängmedlemmar i sitt hus. Vi försöker hjälpa henne att flytta, men gänget tillåter inte det, suckar Karen.

Utsattheten har medfört att många försöker ta sig till USA igen.

– De hoppas få politisk asyl där, men med funktionsnedsättningar löper de stor risk att råka ut för nya olyckor under resan dit, säger Karen.

I ett muromgärdat kvarter i Tegucigalpa huserar Honduras funktionshindर्सfederation FENOPDIH som består av 15 organisationer. Dess president, Victor Lopez Sevilla, berättar att över 650 000 av Honduras 8 miljoner invånare har någon form av funktionsnedsättning.

– 48 procent har fått funktionshinder till följd av olyckor, våld eller sjukdomar som polio. Antalet har ökat markant de senaste tio åren. En anledning är att många skadas när de försöker ta sig till USA, säger Victor.

Victor som är förlamad i benen till följd av en ryggmärgsskada, säger att honduraner med funktionsnedsättningar är en marginaliserad grupp som ignoreras av regeringen. För att få till stånd förändring strävar FENOPDIH bland annat efter att mobilisera personer med funktionsnedsättningar och att ta sig in i maktens korridorer. Victor ställde utan framgång upp i kongressvalet 2012. Idag finns en person med funktionshinder i kongressen som har sammanlagt 128 ledamöter.

– Eftersom vi utgör en stor del av befolkningen skulle en av oss mycket väl kunna bli president om alla med funktionsnedsättningar och deras familjer röstade på honom eller henne. Vi kommer att behöva jobba hårt för att det ska bli en realitet, men det är inte omöjligt, avslutar Victor.

Bengt Sigvardsson

Läs mer

De flesta centralamerikaner som försöker ta sig till USA via Mexiko kommer från den Norra Triangeln, det vill säga Honduras, Guatemala och El Salvador. Närmare en miljon migranter från Norra Triangeln greps i USA och Mexiko mellan 2010 och 2014. 800 000 av dessa deporterades.

Uppskattningsvis en halv miljon personer tar sig årligen illegalt över den amerikanska gränsen. De kan frivilligt eller vid gripande ansöka om asyl. Årligen beviljas cirka 70 000 flyktingar vidarebosättning i USA.